

El Fons Personal Antònia Abelló i Filella

Arxiu Municipal de Reus

1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

1.1 Codi de referència

Arxiu Municipal de Reus (AMR)

1.2 Títol

Fons Antònia Abelló Filella

1.3 Dates

1926 - 1980

1.4 Nivell de descripció

Fons

1.5 Volum i suport de la unitat de descripció

1 metre lineal.

Paper, positiu fotogràfic, CD.

2. ÀREA DE CONTEXT

2.1 Nom del productor

Antònia Abelló Filella

2.2 Ressenya biogràfica

Antònia Abelló Filella va néixer a Reus l'any 1913. La seva vocació d'escriptora es desvetllà en la seva adolescència i als dinou anys comença a col·laborar com articulista al diari *Foment* de Reus. En aquesta etapa de joventut, també escriu a diversos diaris i revistes d'arreu de Catalunya. Així mateix publica relats curts en la secció de literatura de la revista reusenca *Estudis* (1933-1936) i en *L'Heraldo de Reus*.

La jove Antònia Abelló conjuga l'activitat literària amb els estudis musicals al Conservatori de Liceu de Barcelona, becada per l'Ajuntament de Reus. Alhora manté una estreta implicació en la vida política de Catalunya des del seu ingrés en el Grup Feminal del Foment Nacionalista Republicà (FNR) adherit a Esquerra Republicana de Catalunya i participa activament en les campanyes electorals republicanes. L'any 1936 entra a treballar a la Generalitat de Catalunya com a secretària i mecanògrafa a la Conselleria de Treball.

Amb el final de la guerra civil, patí la repressió del règim franquista. És detinguda, empresonada i jutjada amb el resultat de sentència de presó perpètua dictada per consell de guerra en un judici sumaríssim del tribunal militar de Tarragona. Ingressa a la presó de dones de Tarragona el 6 de setembre de 1939. L'any 1941 se li atorga una reducció de condemna després de demanar diversos informes a les autoritats locals de Reus i és posada en llibertat condicional; rep la resolució de llibertat definitiva el juny de 1945. D'aquesta etapa de reclusió, en va deixar memòria escrita a través d'un dietari de presó sota el títol *Perpètua reclus*.

L'any 1942 es casa amb Frederic Juncosa i Piñol. En aquells moments en què la sol·licitud d'una feina havia d'anar acompanyada del *Certificado de penales* net de qualsevol "taca", Antònia Abelló no va poder exercir les professions per a les quals estava formada i experimentada.

Amb la mort del general Franco, Antònia Abelló surt del seu exili interior. La Revista del Centre de Lectura de Reus publica part del dietari de presó *La sala llarga*. La trobem a la sala de consulta de la hemeroteca històrica de l'Arxiu Municipal de la ciutat consultant el seu estimat diari *Foment*, o cartejant-se amb la Teresa Pàmies, assistint als diversos actes polítics de la nova etapa que s'obria al nostre país; i, això sí, voltant per les llibreries i llegint i no deixant mai d'escriure contes i relats curts.

Amb una salut delicada, va mantenir sempre una enteresa d'ànim i una absoluta lucidesa. La primera setmana de març de 1984 se sentí molt feble. La seva germana se l'endugué a Barcelona on, al cap de pocs dies, va morir. El seu cos retornà a Reus per a descansar, embolcallada amb una senyera, al costat del seu marit.

2.3 Història arxivística

De les dades que hem pogut recabar en relació a la història del fons, podem dir que la documentació d'Antònia Abelló que ha ingressat a l'Arxiu Municipal es mantingué en el seu domicili del carrer de santa Anna de Reus per després ser traslladada al mas de la família en el terme municipal reusenc. Amb posterioritat, el seu nebot Enric Bergadà Abelló es féu càrrec de la totalitat dels fons documental i bibliogràfic i el traslladà a Sort, al magatzem d'un local comercial fins que decidí de conservar-lo en un espai del seu propi domicili fins al moment de la seva donació.

Desconeixem els avatars que van poder patir la documentació que probablement va generar Antònia Abelló durant els anys de la guerra civil a Barcelona.

2.4. Dades sobre l'ingrés

Donació de Montserrat Abelló Filella i Enric Bergadà Abelló, germana i nebot respectivament l'Antònia Abelló Filella.

Acta de donació a l'Ajuntament de Reus de data 11 de juny de 2007.

3. ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

3.1 Abast i contingut

El fons cedit a l'Ajuntament de Reus es pot dividir en dues parts diferenciades:

- A. El fons documental generat per Antònia Abelló conservat a l'Arxiu Municipal de Reus.

El fons té els trets d'heterogeneïtat que caracteritzen molts fons personals i també es percep l'absència de documentació -dins la sèrie de correspondència entrada, per exemple- que amb molta probabilitat haurà desaparegut o dispersat en els avatars de la seva trajectòria.

Troblem una reduïda quantitat de documentació particular vinculada al seu expedient acadèmic d'ensenyament mitjà a la seva carrera de música, període de formació que transcorre entre 1925 i 1935.

La sèrie de correspondència, de poc volum, ens dóna notícia dels corresponents, entre els que destaquen per la seva notorietat: Pau Casals, Josep Tarradellas o Ventura Gassol. L'abast cronològic es troba entre 1968 i 1974. Hi ha indicis que ens porten a pensar que aquesta sèrie ha pogut patir pèrdues i extraviaments atès l'escàs nombre de cartes que hi trobem.

La tipologia documental més nombrosa està vinculada a la seva producció literària. Antònia Abelló treballà sobretot el relat curt i el conte, i també va escriure dues novel·les. L'abast cronològic d'aquesta sèrie va de 1931 a 1980.

El fons conté mecanoscrits de les produccions de joventut, produïts entre 1931 i 1934, destaca la novel·la curta *El pintor i la model* [1934].

També conserva una sèrie d'escrits i relats redactats mentre estava a la presó de dones de Tarragona (estiu 1939- estiu 1941). Es tracta de records dedicats als seus familiars més pròxims ("Aniversari trist" o "Una nena") i també escriu al voltant d'experiències a la presó ("La primera batuta", "Bombes a Roses", "Escenes i figures de la presó"...). A aquesta sèrie pertanyen uns singulars "Estatuts de La Pandilla" (nom del grup de dones preses que es formà al voltant d'Antònia Abelló durant la seva estada a la presó de Tarragona), o uns dels pocs documents del fons redactats en castellà: el manuscrit d'un programa d'una festa que prepararen aquest grup de dones preses o una petita obra de teatre titulada "En los tiempos de la abuelita".

Hi trobem el mecanoscrit de la novel·la *Perpètua Reclús* (també titulada per la mateixa escriptora *La Sala llarga*).

De la dècada dels '70 es conserven escrits "in memoriam" de persones de Reus vinculades al Foment Nacionalista i Republicà d'Esquerra Republicana.

Tota la seva producció literària té un marcat accent autobiogràfic i ens apropa a la seva personalitat, a les seves experiències vitals i emocionals i a l'entorn i al moment històric on transcorre la seva vida.

Una altra sèrie documental del fons està relacionada amb la seva activitat com articulista. Es tracta de la transcripció, realitzada al llarg dels anys 1976 i 1977 que ella mateixa féu, dels seus propis articles i també de columnes d'altres signatures, apareguts al diari reusenc *Foment*, portaveu de Foment República Nacionalista, entre 1932 i 1934. Així mateix, hi trobem articles propis impresos de diverses columnes de caire esportiu i cartes al director sobre temes de toponímia catalana i normalització de l'ús del català, datats entre els anys 1970 i 1980.

Els fons aplega també una vintena de positius fotogràfics de caire familiar d'Antònia Abelló que han estat digitalitzats.

Destacar la sèrie de documentació complementària. Es tracta de documents que no pertanyen al fons pròpiament dit, però que van ser produïts per Antònia Abelló Filella i que s'hi han incorporat, en forma d'originals o reproduccions, a patir diverses procedències.

Conté un plec de cartes datades entre 1976 i 1979) escrites per Antònia Abelló a Teresa Pàmies i que han estat donades en el suport original per l'escriptora amb la finalitat expressa que formessin part del fons.

Aquesta sèrie roman oberta amb la perspectiva que es puguin conèixer i recuperar altres documents que s'hi puguin incorporar en qualsevol suport original o de reproducció.

El contingut del fons documental permet resseguir la biografia del personatge i les seves relacions personals emmarcades en els escenaris històrics on es desenvolupà la seva trajectòria vital: II República, Guerra Civil, Franquisme i Transició. També possibilita copsar l'evolució de la seva producció literària i com articulista, ja que els manuscrits i mecanoscrits es troben escrupolosament datats.

- B. L'altre part de la totalitat del fons donat per la família d'Antònia Abelló és la biblioteca que va anar adquirint al llarg de la seva vida i que sumen uns tres mil volums. Recopilà sobretot, obres de literatura catalana i monografies sobre la II República i la Guerra Civil Espanyola. Es conserven a la Biblioteca Central i Comarcal de Reus.

L'anàlisi dels títols que es contenen en aquesta col·lecció bibliogràfica permet conèixer els punts d'interès, els temes preferits de l'activitat lectora i el bagatge cultural d'Antònia Abelló.

3.3 Incrementes

Atesa la història de la conservació dels fons i els diversos trasllats que ha experimentat, és factible que apareguin documents de diferent tipologia que pertanyen al fons. En aquest cas, existeix el compromís per part dels donants d'incorporar-los al fons donat a l'Ajuntament de Reus, conservat a l'Arxiu Municipal de Reus.

3.4 Sistema d'organització

Els fons s'ha ordenat per tipologies documentals, seguint el quadre de classificació. I dins de cada sèrie documental s'ha ordenat amb criteri cronològic.

Quadre de Classificació

1. Documentació personal i acadèmica

2. Correspondència.

2.1 Rebuda

2.1.1 Corresponsal: Pau Casals i Marta

2.1.2 Corresponsal: Ventura Gassol

2.2 Emesa

2.2.1 Corresponsal: Ramon Fabregat

3. Producció literària

3.1 Contes i relats curts

3.2 Novel·la

4. Producció com a articulista:

4.1 Articles d'opinió

4.1.1 Impresos

4.1.2 Mecanoscrits o transcrits

4.2 Correspondència adreçada a la premsa

5. Retalls de premsa de diversos autors

5.1 Impresos

5.2 Transcrits

6. Fotografies i dibuixos

7. Documentació complementària

7.1 Correspondència donada per Teresa Pàmies

4. ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

4.1 Condicions d'accés

Accés lliure

4.2 Condicions de reproducció per a l'investigador

La reproducció dels documents per mitjans mecànics i digitals és, de forma general lliure. Es pot limitar en raó de criteris de conservació de la documentació.

En relació a la reproducció de la part del fons corresponent a la producció literària inèdita s'aplicarà la Llei de Propietat Intel·lectual (Reial Decret Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril).

4.3 Llengües i escriptures dels documents

Català (majoritari)
Castellà

4.4 Característiques físiques i requeriments tècnics

Els positius fotogràfics han estat digitalitzats i es conserven en un CD. Per accedir al seu contingut cal un lector de CD.

4.5 Instruments de descripció

Quadre de classificació

5. ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

5.1 Existència i localització dels originals

- La sèrie de positius de fotografies cedides pels donants del fons per a ser reproduïdes han estat digitalitzades: els originals estan en possessió de la titular del fons.

5.2 Existència i localització de còpies

- La sèrie de documentació complementària corresponent a les cartes d'Antònia Abelló donades per Teresa Pàmies, ha estat reproduïda en suport paper per a la l'escriptora.

5.3 Unitats de descripció relacionades

A l'Hemeroteca del Centre de Lectura de Reus es troben el números 290 i 291, de l'any 1977 de la revista que edita l'entitat on es publicaren fragments de la seva novel·la *La Sala Llarga*.

5.4 Bibliografia

RECASENS LLORT, Josep. *La repressió franquista a la ciutat de Reus (1939-1950)*. Reus: Edicions de la Rosa de Reus. 2003.

ABELLÓ FILELLA, Antònia. "La sala llarga". Dins *Revista del Centre de Lectura*. Núms. 290 i 291. Reus: Centre de Lectura de Reus, 1977.

PÀMIES, Teresa. *Cròniques de naufrags*. Barcelona: Editorial Destino, 1977.

PÀMIES, Teresa. *Cròniques de comiat*. Barcelona: Editorial Empúries, 2000.

6. ÀREA DE NOTES

- Per a informar de la història arxivística del fons, s'ha recorregut a les dades dels donants del fons documental i bibliogràfic.
- Per a informar de la biografia de la productora s'ha utilitzat una part de les dades fruit de la recerca, encara en curs, sobre la biografia d'Antònia Abelló Filella que està portant a terme Carme Puyol Torres.

7. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

7.1 Autoria

Carme Puyol Torres

7.2 Normativa arxivística aplicada

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius/Associació d'Arxivers de Catalunya. 2007.

7.3 Data

Juliol de 2007